

Feljegyzés V. M. Molotov és Gyöngyösi János megbeszéléséről

Párizs, 1946. augusztus 20.

V. M. Molotov naplójából

Titkos!

Gyöngyösi Jánosnak, Magyarország külügyminiszterének fogadása 1946. augusztus 20-án 15 órakor a párizsi szovjet nagykövetségen

Jelen voltak: G. M. Puskin, a Szovjetunió magyarországi nagykövete, V. N. Pavlov¹ (szovjet külügyminisztérium).

Molotov arról kérdezte Gyöngyösit, elkészítette-e a magyar delegáció a magyar békeszerződés-tervezettel kapcsolatos írásbeli észrevételeit.

Gyöngyösi azt válaszolta, hogy a küldöttség a magyar békeszerződés mind politikai, mind

gazdasági fejezeteivel kapcsolatos javaslatai elkészültek, s azokat valószínűleg még ma átadják a bizottságnak.² A politikai kérdésekre vonatkozó javaslatok Magyarországnak Romániához és Csehszlovákiához fűződő viszonyát érintik. Romániát illetően a magyar küldöttség azt a korábbi javaslatát terjeszti elő, mely szerint Magyarország megkapna egy 22 ezer négyzetkilométeres területet, hogy Romániában is és Magyarországon is egyenlő létszámú román, illetve magyar lakosság legyen. Amennyiben a bizottság elfogadhatónak találja ezt, úgy a magyar küldöttség közvetlen tárgyalásokat kezdeményez majd a román és a magyar kormány között abból a célból, hogy bizonyos etnikai jellegű kiigazításokat eszközöljenek a román-magyar határon és garantálják a nemzeti kisebbségek jogait.

Ami Csehszlovákiát illeti, úgy – mivel Csehszlovákia semmilyen területi igényt nem támaszt Magyarországgal szemben –, a magyar delegációnak nincs észrevétele a magyar-csehszlovák határra vonatkozóan. A magyar kormány elégedett lesz a jelenleg létező határral, amennyiben Csehszlovákia meghagyja a csehszlovákiai magyar kisebbség nemcsak területi, de jogi státútumát is, vagyis garantálja e kisebbség részére ugyan azokat a jogokat, amelyek a múltban is megillették.

Gyöngyösi elmondta, hogy ezen kívül a magyar küldöttség javasolni fogja a békekonferencián, hogy azok a személyek, akik a trianoni szerződés következtében állampolgárság nélkül maradtak, kapják meg annak az országnak az állampolgárságát, amely területén állandó lakhelyük van.

Gyöngyösi kijelentette, hogy a szerződés a jóvátétellel foglalkozó 21. cikkelyéhez a magyar küldöttségnek nincs hozzáfűzni valója. Magyarország már vállalta a magyar csapatok által a Szovjetunió, Jugoszláviának és Csehszlovákiának okozott károk megtérítésének kötelezettségét. Most, mikor a szovjet kormány könnyített a jóvátétel fizetésének feltételein, a magyar kormány ennek maradéktalanul eleget tud majd tenni. A magyar kormány elismeri háború előtti kereskedelmi tartozásait is.

Gyöngyösi az Egyesült Nemzetek összes javai visszaszolgáltatást illetően úgy nyilatkozott, hogy a magyar kormány felfogása szerint Magyarország csak azon javakat köteles visszaadni, illetve megtéríteni, amelyek a magyar hatóságok intézkedéseinek következtében tűntek el vagy semmisültek meg, vagyis a magyar kormány kizárja a háború által elpusztított javak kompenzálását. Ez a magyar álláspont összhangban van a jóvátétel fizetésekor alkalmazott magyar elvekkel. Amennyiben a békekonferencián nem fogadják el a magyar álláspontot, Magyarország szorgalmazni fogja, hogy az Egyesült Nemzetek javainak egyharmad részben történő kompenzálására irányuló szovjet javaslat mellett döntsenek.

Gyöngyösi szerint az Egyesült Nemzetek területén fellelhető magyar javak esetében a magyar kormány úgy véli, hogy azokat nem kellene zárolni. Ám ha mégis zár alá kerülnének, úgy abból ki kell hagyni azokat a magyar javakat, amelyeket a fegyverszüneti megállapodás aláírása után koboztak el. Csehszlovákiában például már a fegyverszüneti megállapodás aláírása után vették zár alá a magyar javakat.

Gyöngyösi elmondta, hogy a magyar kormánynak szándékában áll visszakövetelni a németek által Ausztriába, Németországba és a korábbi csatlós országokba elhurcolt magyar javakat. A magyar kormány ugyanígy visszakéri a fegyverszüneti feltételek alapján Romániában elkobzott magyar javakat is.³

Molotov azt válaszolta, hogy alapjában véve érti, amit Gyöngyösi vele közölt. Amint Gyöngyösi előtt ismeretes, a csehszlovák küldöttség új dolgot vetett fel – a magyarok kitelepítését Csehszlovákiából. Gottwald moszkvai látogatásakor⁴ a szovjet kormány tárgyalt erről a kérdésről a csehekkel és ő – mármint Molotov – nem titkolja, hogy nehéz lett volna megtagadni kérésük teljesítését. Nem tudja, folytak-e már tárgyalások Magyarország és Csehszlovákia között ez ügyben, ám az ismeretes előtte, hogy Csehszlovákia elégedetlen a magyar vezetőknek a magyar kisebbséggel kapcsolatos csehszlovák politikát kritizáló kijelentéseivel. A csehek úgy vélik, nem lehet őket azzal vádolni, hogy a két világháború közötti időszakban rosszul bántak a magyar kisebbséggel. Szerintük régebben a magyarok rosszabbul a szlovákokkal.

Gyöngyösi válaszában elmondta, hogy Magyarország nemcsak jogának, de kötelességének is érzi a magyar kisebbségekről való gondoskodást. Ami a csehek állításait illeti – mármint hogy a magyarok rosszabbul bántak a szlovák kisebbséggel, mint a szlovákok a magyarokkal –, úgy ezeket azzal a ténnyel tudja cáfolni, hogy a Magyarországról áttelepülni kívánó szlovákok regisztrálásakor kiderült, hogy a szlovákok többsége Magyarországon akart maradni. Ha a magyar kormány rosszul bánt volna a szlovákokkal, ez nem így történt volna. Gyöngyösi szerint Csehszlovákia helytelenül teszi, ha jogok nélkül hagyja a magyar kisebbséget. Csehszlovákiában a magyarokat megfosztották állampolgári jogaiktól és állampolgárságuktól, javaikat pedig elkobozták. A magyar kormány szerint ez nem tekinthető a csehszlovák állam belügyének, hanem ez nemzetközi ügy, emberjogi kérdés.

Molotov megkérdezte, milyen eredménnyel járt a magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezmény.

Gyöngyösi közölte, hogy a csehszlovák kormány három hónapon keresztül folytatta propagandáját a magyar rádióban és a sajtóban, s plakátokat ragasztatott ki. Mindez azt eredményezte, hogy 84 ezren jelentkeztek áttelepülésre, ám 10 ezren közülük német, illetve magyar nemzetiségűek voltak, akik szlovákul sem tudnak, és csupán a jobb szlovákiai életkörülmények miatt gondolnak az áttelepülésre. A békéscsabai szovjet parancsnokság előtt ismeretes, ahol a lakosok többsége szlovák, hogy az itt élő szlovákok nem akarnak áttelepülni. Ők ezt kifejezésre juttatták gyűléseiken és távirataikban is, amelyeket a Sztálin generalisszimusznak, neki, Gyöngyösinek és – feltehetően – Molotovnak is megküldtek.

Molotov megjegyezte, hogy ezek szerint a kérdés megoldatlan maradt.

Gyöngyösi ezzel egyetértett és elmondta, hogy a magyar kormány mindenekelőtt azért kötötte meg a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezményt, hogy megcáfolja azokat a csehszlovák statisztikai adatokat, melyek szerint Magyarországon 300 ezres lélekszámú szlovákság található. Az 1930-as és 1940-es népszámlálás adatai szerint Magyarországon csupán 103 ezer szlovák élt. Ma ennek a 103 ezernek legalább a fele nem kíván áttelepülni Csehszlovákiába. Ez mutatja, hogy a szlovákokat Magyarországon nem nyomták el.⁵

Molotov megkérdezte, kitelepítették-e már a svábokat Magyarországról.

Gyöngyösi azt válaszolta, hogy 120 ezer sváb már elhagyta az országot. Még ugyanennyi sváb kitelepítését tervezik.⁶ Földjeiket szétosztották a nincstelen magyar parasztok között. Jelenleg Magyarországon 300 ezer mezőgazdasági munkásnak nincs földje. A népsűrűség az országban igen nagy: egy négyzetkilométerre kb. 100 fő jut.

Molotov leszögezte, hogy valamiképpen meg kell oldani a csehszlovákiai magyar kisebbség ügyét. A csehek úgy vélik, másképp nem lesz nyugalom Csehszlovákia déli határánál.

Gyöngyösi kijelentette, hogy szerinte ezt a problémát a legjobban akkor lehetne rendezni, ha Csehszlovákia kormánya teljesen őszintén állna hozzá. A csehszlovák államnak rossz tapasztalatai vannak a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatban. Ami történt, nem érte váratlanul, hisz Masaryk és Benes már a cseh állam megalakításakor előre látták ezt a veszélyt. Már akkor

tárgyalni akartak Magyarországgal ez ügyben. Ám ezek a tárgyalások eredmény nélkül fejeződtek be, mivel Csehszlovákia nem érzett bizalmat az akkori reakciós magyar kormány iránt. Amennyiben a csehszlovák állam nemzetállammá kíván válni és ezért igyekszik megszabadulni a magyar kisebbségtől, úgy ne akarja a probléma megoldásának valamennyi terhét a magyar kormányra hárítani. A kérdés rendezéséhez elengedhetetlenek bizonyos gazdasági intézkedések, amelyek biztosítják a magyar lakosság létét és boldogulását. Ezt a kérdést talán abban a vonatkozásban is meg kellene vitatni, hogy terület átadásával egyidejűleg valamivel nagyobb létszámú lakosság kerüljön át ahhoz képest, mint amennyien az átadandó területen élnek.

Molotov megjegyezte, hogy ez igen bonyolult probléma.

Gyöngyösi leszögezte, hogy ha a csehszlovák kormány meg akar szabadulni 200 ezer magyartól, mint Csehszlovákia számára veszélyt hordozó tömegtől, s át kívánja telepíteni őket 50–100 km-rel odábbra, könnyen Magyarország 9 milliós ellenséges beállítottságú lakosával találhatja magát szemben. Ebben az esetben lehetetlenné válik Csehszlovákia és Magyarország között kölcsönös megértést és jó viszonyt kialakítani. Ha viszont a magyarok Csehszlovákiában maradnak és jogaikat garantálják, akkor az a legjobb módja lesz a két ország számára olyan nagyon fontos kölcsönös megértés és együttműködés megteremtésének.

Molotov megemlítette, hogy a csehek aggódnak a jövő miatt.

Gyöngyösi közbevetette, hogy nem a csehek, hanem a szlovákok nyugtalankodnak.

Molotov azt mondta, hogy a csehek támogatják a szlovákokat. Érdeklődött, hogyan zajlott le a pénzreform Magyarországon.

Gyöngyösi elmondta, hogy a pénzreform következtében Magyarországon sikerült értékállóvá tenni a valutát. A piacokon megjelentek az áruk.

Molotov megkérdezte, milyenek a magyarországi terméskilátások.

Gyöngyösi arról tájékoztatta, hogy az országban a tavalyinál jobb termés várható, amely elegendő lesz mind Magyarország saját szükségleteire, mind pedig jóvátételi kötelezettségének teljesítésére.

Molotov rákérdezett, hogy visszaadták-e az amerikaiak a magyar javakat.

Gyöngyösi kifejtette, hogy az amerikaiak csak az aranyat juttatták vissza Magyarországnak. Tegnap Byrnes-nél⁷ volt, aki azt mondta, hogy a magyar javak visszaszolgáltatása ügyében nehézségek merültek fel, minthogy a négy nagyhatalom áprilisi döntése értelmében csak a Németország területén fellelhető javak kerülnek visszaadásra. Az Ausztriában található aranyat Magyarország azért kapta vissza, mert azt az amerikaiak megtalálták és biztonságba helyezték. Gyöngyösi elmondta még, hogy Byrnes biztosította őt arról, hogy az Egyesült Államok kormánya vissza akarja juttatni Magyarországnak elhurcolt javait, ám ezt mindaddig nem teheti meg, amíg a többi három nagyhatalom erre nem adja áldását.

Molotov megkérdezte, vajon kinek van ellenvetése ezzel kapcsolatosan. A Szovjetunió nem ellenzi a magyarokat megillető javak visszaszolgáltatását.

Gyöngyösi elmondta, hogy az amerikai kormány hivatalosan kijelentette, hogy visszaadja a magyar javakat; a francia kormány írásban tájékoztatta a magyar kormányt arról, hogy nincs kifogása a magyar vagyon visszaadása ellen. A brit kormánytól hasonló szóbeli közlemény érkezett. Ő, mármint Gyöngyösi, most már végképp nem tudja, ki miatt van késlekedés.

Molotov megerősítette, hogy a szovjet kormány nem hogy nem ellenezte és nem ellenzi most sem a magyar javak visszaszolgáltatását, de mindig is szót emelt azok visszaadása érdekében.

Gyöngyösi biztosította Molotovot, hogy a Külügyminiszterek Tanácsában elhangzott felszólalásaiból erről értesült.

Molotov megemlítette, ő úgy tudja, hogy az Egyesült Államok kormánya a magyar javak

visszaadását a magyar kormány küldöttség washingtoni látogatása idejére ígérte.

Gyöngyösi megerősítette, hogy valóban ezt mondták az amerikaiak, s ő reméli, hogy így is lesz. Gyöngyösi elmondta, nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy a Szovjetunióval személyesen is jó kapcsolatokat tartson fenn, és úgy gondolja, hogy a magyar küldöttség moszkvai tartózkodása idején világosan kifejtette a magyar álláspontot.

Molotov megerősítette, hogy ez valóban így van, és hozzáfűzte, semmilyen kifogása nincs Gyöngyösinek a békekonferenciára készített beszéde a Szovjetuniót érintő részét illetően.

Gyöngyösi hangsúlyozta, hogy nagyon hálás lenne mindenért, amit Molotov a jó csehszlovák-magyar viszony kialakítását akadályozó bonyolult problémák megoldásában segítségként tenni tudna.

Molotov azt válaszolta, hogy – amint mondotta –, a szovjet küldöttség nem csinált titkot abból, hogy a csehszlovákokat fogja támogatni ebben az ügyben. A döntés megszületése után Magyarország eleinte természetesen nehéz időket fog átélni, de ő reméli, hogy e probléma megoldása a későbbiekben a csehszlovák-magyar kapcsolatok megerősödését eredményezi majd, ami a jó szándék kölcsönös megléte esetén bizonyára sikerülni fog.

Molotov elmondta még, hogy az elmúlt év folyamán Belorussziából, Ukrajnából és Litvániából 1.400 ezer lengyel települt át Lengyelországba és néhány százezer ukrán, belorusz és litván nemzetiségű lakos érkezett Lengyelországból az anyaországukba. A lakosságcsere csendben és félreértések nélkül zajlott le. Molotov úgy véli, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség ügyében kirajzolódó megoldás elősegíti majd a jó csehszlovák-magyar viszony kialakulását is.

A megbeszélés egy óra öt percre tartott.

Lejegyezte V. Pavlov.

Jegyzetek

1 V. N. Pavlov Molotov tolmácsa volt.

2 A magyar politikai és területi bizottságnak.

3 Lásd bővebben: Fülöp: A befejezetlen béke. 148–153. o.

4 A K. Gottwald vezette prágai kormányküldöttség 1946. július 20 és 25-e között járt Moszkvában.

5 1948. április 10-ig az eredetileg jelentkezett 92 390 szlovák nemzetiségű személy közül 73 273-an települtek át Csehszlovákiába, míg a kijelölt 105 047 magyar nemzetiségű lakos közül 68 407-en költöztek Magyarországra. Lásd bővebben: Balogh: Magyarország külpolitikája 1945–1950. 103–132. o.

6 A kitelepítésre került német nemzetiségűek létszáma nem teljesen tisztázott. 1948 tavaszáig kb. 200–220 ezren hagyták el Magyarországot. A kérdésre lásd részletesebben: Balogh: Magyarország külpolitikája 1945–1950. 77–102. o.

7 J. F. Byrnes amerikai külügyminiszternél.

Forrás: AVP RF F 077, op. 26. p. 116. gy. 7, 17–22. o. Gépelt másolat. Az irat 1946. augusztus 23-án érkezett Moszkvába. Közli: Vida: Szovjet iratok a magyar békeszerződés előkészítéshez. 1845–1946. 95–99. o.

Megjelent: Iratok a magyar–szovjet kapcsolatok történetéhez, 1944. október–1948. június. (Szerk. Vida István.) Budapest, Gondolat, 2005. 384 p.